

Djuravdelningen

Vägledning för kontrollmyndigheter m.fl.

Bilaga **Fjäderfä - övriga**



Foto: Lotta Berg



Fastställt den 8 december 2020

Innehåll

INLEDNING	3
FJADÖ 2. BESÄTTNINGEN ANSLUTEN TILL OMSORGS-/CERTIFIERINGSPROGRAM	5
FJADÖ 3. (B) PERSONALSTYRKAN ÄR TILLRÄCKLIG OCH HAR TILLRÄCKLIGA FÄRDIGHETER OCH KUNSKAPER.....	5
FJADÖ 4. (B) DAGLIG TILLSYN SKER NORMALT AV ALLA DJUR	6
FJADÖ 5. (B) DAGLIG TILLSYN SKER AV AUTOMATISKA SYSTEM OCH ANORDNINGAR	7
FJADÖ 6. DJURENS HULL ÄR GODTAGBART	7
FJADÖ 7. VID AVLIVNING AV DJUR I BESÄTTNINGEN GÖRS DETTA AV EN PERSON MED TILLRÄCKLIGA KUNSKAPER OCH PÅ ETT SÄTT SOM ÄR I ENLIGHET MED REGELVERKET	8
FJADÖ 8. (B) SJUKA ELLER SKADADE DJUR TAS OM HAND I SÄRSKILT UTRYMME ELLER AVLIVAS OMEDELBART.....	8
FJADÖ 9. (B) DET FINNS JOURNALER FÖR MINST 5 ÅR TILLBAKA ÖVER DJUR SOM BEHANDLAS MED KARENSBELAGDA LÄKEMEDEL OCH ANTALET DÖDSFALL I BESÄTTNINGEN	9
FJADÖ 10. FÖREMÅL OCH ÄMNE SOM KAN SKADA FJÄDERFÄNA FÖRVARAS OÅTKOMLIGA FÖR DJUREN	10
FJADÖ 11. (B) KRAVEN PÅ ATT INREDNINGENS UTFORMNING AVSEENDE SKADERISKER ETC. ÄR UPPFYLLT	11
FJADÖ 12. GOLV OCH ANDRA TILLGÄNGLIGA YTOR HAR EN JÄMN OCH HALKSÄKER YTA ...	11
FJADÖ 18. (B) KRAVEN PÅ REDEN ÄR UPPFYLLDA	12
FJADÖ 19. (B) BELÄGGNINGSGRADEN ÄR I ENLIGHET MED FÖRESKRIFTERNA	12
FJADÖ 20. KRAV KRING BRANDSKYDD OCH BEREDSKAP VID ELAVBROTT ÄR UPPFYLLDA ..	14
FJADÖ 21. (B) STALLET HAR EN LUFTKVALITET OCH ETT STALLKLIMAT SOM ÄR ANPASSAT TILL DJURSLAGET OCH DJURHÅLLNINGSFORMEN.....	15
FJADÖ 22. (B) I MEKANISKT VENTILERADE STALLAR FINNS NÖDVENTILATION OCH VID MER ÄN 2000 DJUR FINNS LARM FÖR ÖVERTEMPERATUR, STRÖMAVBROTT OCH FEL PÅ LARM	16
FJADÖ 23. (B) BELYSNING FINNS SÅ ATT TILLSYN AV DJUREN ALLTID KAN SKE UTAN SVÅRIGHETER	17
FJADÖ 24. (B) KRAVET PÅ LJUSINSLÄPP OCH BESLYSNING ÄR UPPFYLLT.....	17
FJADÖ 25. DAGSLJUS ELLER DAGSLJUSLIKNANDE ARTIFICIELLT LJUS FINNS.....	18
FJADÖ 26. BULLER I STALLET HAR GODTAGBAR NIVÅ OCH FREKVENNS	20
FJADÖ 27. (B) UTFODRINGS- OCH VATTENSYSTEM ÄR UTFORMADE, DIMENSIONERADE OCH PLACERADE SÅ ATT DE MEDGER ETT LUGNT OCH NATURLIGT INTAG AV FODER OCH VATTEN	21
FJADÖ 28. (B) DJUREN GES FODER SOM GARANTERAR EN TILLRÄCKLIG, ALLSIDIG OCH VÄLBALANSERAD NÄRINGSTILLFÖRSEL.....	21
FJADÖ 29. (B) KRAVEN PÅ TILLGÅNG TILL VATTEN OCH PÅ VATTNETS KVALITET ÄR UPPFYLLDA.....	22
FJADÖ 30. STALL ELLER STALLAVDELNINGAR RENGÖRS NOGGRANT FÖRE VARJE INSÄTTNING VID OMGÅNGSUPPFÖDNING. SYSTEMET UTGÖDGLAS DAGLIGEN ALT. MED ANNAT INTERVALL.	23
FJADÖ 31. DE YTOR SOM DJUREN VISTAS PÅ HÅLLS RENA OCH ÄR TORRA SAMT ÄR ANPASSADE EFTER DJURSLAG OCH STALLKLIMAT	24

FJÄDÖ 37. KALKONER, ANKOR OCH GÄSS SOM FÖDS UPP INOMHUS HÅLLS PÅ STRÖBÄDD OCH ÄR FRIGÅENDE	24
FJÄDÖ 39. (B) KRAVEN FÖR HÅLLANDE AV DJUR UTOMHUS ÄR UPPFYLLDA	24
FJÄDÖ 40. (B) OPERATIVA INGREPP UTFÖRS PÅ ETT DJURSKYDDSMÄSSIGT ACCEPTABELT SÄTT	25
FJÄDÖ 41. KRAVEN SOM GÄLLER FÖR INJEKTIONER ÄR UPPFYLLDA	25
FJÄDÖ 42. (B) HORMONER OCH ANDRA ÄMNEN ANVÄNDS ENDAST PÅ TILLÅTET SÄTT	26
FJÄDÖ 43. (B) KRAVET PÅ ATT AVEL INTE SKER PÅ ETT SÄTT SOM ORSAKAR LIDANDE ELLER ANNAN SKADA ÄR UPPFYLLT	26
FJÄDÖ 44. FÖRBUDET MOT UTRUSTNING SOM GER DJUREN EN ELEKTRISK STÖT ÄR UPPFYLLT	26
FJÄDÖ 46. KRAVET PÅ EXTRA TILLSYN ÄR UPPFYLLT	27
FJÄDÖ 47. DJUREN HÅLLS TILLFREDSSTÄLLANDE RENA	27
FJÄDÖ 49. STÄMMER DET ATT INGA ÖVRIGA BRISTER UPPTÄCKTES VID KONTROLLEN?	27
FJÄDÖ 50. BELYSNINGEN ÄR FLIMMERFRI ELLER HAR EN FLIMMERFREKVENNS PÅ MINST 120 Hz	28
FJÄDÖ 51. DJUREN HÅLLS PÅ ETT SÅDANT SÄTT ATT TILLSYVEN ÖVER DEM KAN SKE UTAN SVÅRIGHETER	28
ALFABETISKT REGISTER ÖVER KONTROLLPUNKTER	28

Inledning

Denna vägledning är beslutad av Jordbruksverket och ger en information om hur bestämmelserna som rör djurvälstånd hos kalkoner, gäss och ankor bör kontrolleras. Dokumentet ger också en vägledning i hur föreskrifterna bör tolkas och tillämpas i praktiken. En vägledning är inte juridiskt bindande och Jordbruksverket saknar möjlighet att besluta om

bindande instruktioner för länsstyrelsens kontrollpersonal. Vägledningen beskriver lämpliga sätt att kontrollera efterlevnaden av bestämmelserna. Det kan dock finnas andra kontrollåtgärder som också är lämpliga.

Denna version är omarbetad efter att Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:15) om djurhållning inom lantbruket m.m. har upphört att gälla och ersatts av en ny föreskrift, Statens Jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2017:28) om fjäderfåhållning inom lantbruket m.m. Vägledningen bygger dock i huvudsak på det arbete Jordbruksverket gjorde år 2014 i Jordbruksverkets *Kalibreringsgrupp-djurskydd för fjäderfåfrågor*. Kalibreringsgruppen bestod av djurskyddshandläggare från Jordbruksverket, representanter för länsstyrelsens djurskyddshandläggare, näringsorganisationer, veterinärorganisationer samt lantbrukare. Kalibreringsgruppen identifierade bl.a. sådana kontrollpunkter som ansågs vara särskilt kritiska när djurvälferden bedömdes av olika yrkesgrupper med olika bakgrund och uppdrag. Målet med arbetet var att skapa en tydlig vägledning och att bidra med underlag till kalibreringsutbildning för kontrollpersonal, veterinärer och revisorer. Kalibreringsarbetet rörde vägledningarna för värphöns och slaktkycklingar, men de delar som berör även övriga fjäderfäslag i föreskrifterna (kalkoner, gäss och ankor) har tagits med här.

Vägledningens utformning

Jämfört med tidigare version har denna vägledning på några ställen utökats med en djupare bakgrundsbeskrivning och tolkningar för att bättre kunna likrikta djurskyddsbedömningarna. Detta för att ge de olika yrkesgrupperna en gemensam bild av de krav som ställs i djurskyddslagstiftningen.

Hänvisningar till författningstext till samtliga kontrollpunkter återfinns i checklistan för djurskyddskontroll av övriga fjäderfä, dessa upprepas därför inte i vägledningen. Checklistan kan du ladda ner från Jordbruksverkets hemsida.

Kontrollpunkterna i denna vägledning är till skillnad från kontrollpunkterna i checklistan lagda i nummerordning. Detta för att göra det lättare att hitta i vägledningen. För att förbättra sökbarheten för dig som använder handdatorn finns ett alfabetiskt register över kontrollpunkter med sidhänvisningar på sista sidan i vägledningen. I registret är kontrollpunkterna ordnade i alfabetisk ordning som utgår från kontrollpunktens exakta lydelse (lydelse utan **FjäÖ**-nummer).

Om samma brist återfinns under flera punkter, markeras den på den punkt i checklistan där kravet tydligt finns i lagstödet. Under varje punkt i checklistan finns ett kommentarsfält där eventuella brister kan beskrivas närmare.

Kontrollpunkter markerade med "(B)" ingår i baskontroll.

För kontrollpunkter markerade "**I kontrollpunkten ingår tvärvillkor**" ska du läsa mer i aktuell Kontrollinstruktion för tvärvillkorskontroller (se Jordbruksverkets hemsida). Nytt i denna version är att dessa kontrollpunkter innehåller en kort information om vad som är, eller i förekommande fall inte är, tvärvillkor i kontrollpunkten samt en hänvisning till de aktuella kraven i EU-direktivet. I denna hänvisning används följande förkortning:

- **AD** (animaliedirektivet) = *Rådets direktiv 98/58/EG*.

FjäddÖ 2. Besättningen ansluten till omsorgs-/certifieringsprogram

Kontrollen bör omfatta:

- Fråga djurhållaren om denne är ansluten till omsorgs- eller certifieringsprogram, eller följer ytterligare regelverk t.ex. KRAV, Demeterförbundet, EU-ekologiskt.

Vägledning

Anslutning till ett eller flera certifierings- eller omsorgsprogram, innebär att djurhållaren förutom djurskyddslagstiftningens krav även följer frivilliga regler och blir inspekterad och bedömd också gentemot dessa. Det kan röra sig om en producentorganisations program, t ex Svenska Äggs omsorgsprogram, eller regelverk t ex KRAVs regler för ekologisk djurhållning. Fråga efter dokument som styrker anslutning, samt resultat av senaste inspektion. Vid problem i besättningen är det bra att undersöka hur detta hanteras och vilka bedömningar som gjorts inom programmet. Detta kan vara till hjälp vid länsstyrelsens bedömning.

FjäddÖ 3. (B) Personalstyrkan är tillräcklig och har tillräckliga färdigheter och kunskaper

Kontrollen bör omfatta:

- Att personer som ansvarar för skötseln av djuren har tillräckligt med kompetens (exempel utbildning och/eller erfarenhet).

Vägledning

Personer som handhar djur ska ha tillräckliga kunskaper och färdigheter samt vara tillräckligt många för att kraven på djurens tillsyn och skötsel ska kunna uppfyllas.

Genom att ställa lämpliga frågor till djurhållaren, kan eventuella brister på personella resurser eller kunskap hos djurhållaren belysas. Konkret innebär detta förfarande att denna kontrollpunkt ofta bedöms under och i samband med avslut av kontrollens utförande och inte vid kontrollens inledning.

Du bör kunna, efter dialog med djurhållaren, uppskatta en rimlig tillsyn- och skötseltid som ägnas djuren. Om du t.ex. upptäcker brister vad gäller smutsiga djur, djurutrymmen eller skadade djur som inte har fått nödvändig vård bör du alltid klarlägga de bakomliggande orsakerna. I dessa fall kan du även undersöka om det finns beredskap på gården för att vid behov tillkalla personal med rimlig inställetid, oavsett tid på dygn eller veckodag m.m.

Ett nej i checklistan på denna punkt bör därför bli aktuellt om det finns överträdelser som indikerar:

- att djurhållaren eller övriga personer saknar tillräcklig kunskap om djurhållning och/eller lämplighet att ansvara för djuren.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Personalstyrkans storlek, kunskap och yrkesskicklighet är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 1)

FjäddÖ 4. (B) Daglig tillsyn sker normalt av alla djur

Kontrollen bör omfatta:

- Arbetsrutiner för daglig tillsyn (inkl. beredskap).
- Om tillsynen kan ske av samtliga djur utan svårigheter.

Vägledning

Djurhållarens tillsynsansvar omfattar en handlingsplikt, d.v.s. tillsynen är inte acceptabel om en djurhållare har observerat ett problem men inte åtgärdat det. En tydlig anvisning om hur krav på tillsyn av djur ska tolkas finns i specialmotiveringen till 3 § djurskyddslagen (1988:534) i regeringens proposition 1987/88:93 om djurskyddslag m.m. Behov av tillsyn över djur kan enligt propositionen till djurskyddslagen inte fastställas i detalj. Av propositionen framgår ingen övre gräns för hur mycket tillsynen ska ta i anspråk räknat som tid, som frekvens, eller som annan resurs. Tillsynen ska däremot utövas med kontinuitet, den ska vara grundlig, anpassas till djurhållningen och ska framför allt stå i proportion till behovet av åtgärder (allt som behöver åtgärdas ska ägnas så mycket tid och resurs att det faktiskt bli åtgärdat).

Brister som kan relateras till djurens välfärd kan ofta hänföras till punkten bristande tillsyn på djur. Vid kontroll av eventuella brister som kan bero på bristande tillsyn bör du undersöka vilka tillsynsrutiner som finns.

Det är viktigt att tillsynen anpassas efter den djurhållning som bedrivs och att tillsynen är så noggrann att brister och missförhållanden upptäcks snabbt och undanröjs så fort som möjligt. Bristande hygien, sjuka djur som inte omhändertas eller avlivas, trasiga inredningar, otillräckligt med strö och är exempel som ofta tyder på bristande utbildning, kompetens, yrkeserfarenhet, otillräcklig personalstyrka eller bristande tillsyn i övrigt.

Finns det rimliga möjligheter att utföra tillsynen så som den beskrivs utifrån djurhållningen i besättningen? Eventuell planerad jourtid (möjlighet att tillkalla personal med rimlig inställetid utanför ordinarie arbetstid). Vem tar ventilationslarmet vid strömavbrott? Djuren ska ses till så att eventuella brister (skador på djur/skador på inredning/fallerande automatiska system) kan uppmärksammas. När djur hålls i stora grupper, kan problem med automatiken snabbt få stora konsekvenser. För att kunna avgöra om djuren är sjuka eller skadade eller visar andra tecken på ohälsa, bör man röra sig inne bland djuren.

Iakttä djuren och deras beteende. Är de lugna eller rädda? Är de jämnt spridda eller trängs de någonstans? Är de väl befjädrade? Finns det djur med avvikande beteende som inte hänger med de övriga eller skadade/döda djur som inte tagits omhand/avlivats och

avlägsnats? Bedöms djuren i eventuell sjukbox kunna tillfriska, eller bör de avlivas? Diskutera eventuella brister med djurhållaren. Är det du iakttagit något som djurhållaren själv uppmärksammat tidigare? Vad kan det avvikande beteendet eller skadorna hos djuren bero på?

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Daglig, och i vissa fall mindre frekvent tillsyn är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 2)

Fjädr 5. (B) Daglig tillsyn sker av automatiska system och anordningar

Kontrollen bör omfatta:

- Rutiner för utförandet av den dagliga kontrollen. Hur ofta kontrolleras att automatiska vattenniappar, utfodringsutrustning, ventilationssystem, utgödslingssystem m.m. fungerar?
- Kontrollera att foderkedja, ägginsamlingsband och/eller utgödslingssystemet fungerar samt inte är i behov av reparation. Diskutera med djurhållaren.
- Driftssäkerhet för olika system och anordningar i samtliga stall/stallavdelningar samt planering för driftavbrott. Exempel: Hur får djurhållaren vetskap om att vatten-/fodersystemet är ur funktion? (Se även Fjädr 20)

Vägledning

Diskutera med djurhållaren och testa ett utspritt urval av vattenniappar för att se om de fungerar och att de inte läcker. Be djurhållaren demonstrera och förklara test av foderautomater om sådana finns. Trasig eller nedsmutsad utrustning, foderspill etc. är ett tecken på bristande tillsyn.

Vatten- och utfodringsanordningar ska hålla en god hygienisk nivå, en bra standard och ska vara i funktionellt skick. Bristande tillsyn på automatiska foder- och vattenanordningar kan inverka negativt på djurens och djurutrymmens hygien.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Daglig tillsyn av automatiska system och anordningar som inverkar på djurskydd och djurhälsa är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 13)

Fjädr 6. Djurens hull är godtagbart

Kontrollen bör omfatta:

- Verkar djuren vara i bra kondition?
- Ser de fina ut och betar de sig normalt?

- Är djuren jämna i storlek? (Detta gäller framför allt ungdjur, men kan variera med åldern.)

Vägledning

För att kontrollera fåglarnas hull känner man längs bröstbenet om bröstet är väl musklat eller om bröstbenet är vasst. Observera att de djur som lätt kan infångas, ofta är de som har nedsatt kondition.

Ojämna vikter hos djuren kan även tyda på för stor konkurrens om fodret, vilket i sin tur kan bero på överbeläggning, otillräcklig fodertillgång eller ett trasigt eller olämpligt utformat utfodringssystem. Här är det viktigt att kunna bedöma det helhetsintrycket som flocken ger och om det finns anledning att söka eventuella fel. Fjäderdräkten och djuren i övrigt ska se bra och friska ut.

FjäÖ 7. Vid avlivning av djur i besättningen görs detta av en person med tillräckliga kunskaper och på ett sätt som är i enlighet med regelverket

Kontrollen bör omfatta:

- Finns det utrustning och utbildning för att avliva djur utan dröjsmål om djuret är sjukt eller skadat. Vem är det som har kunskapen? Finns intyg på eventuell utbildning? Vem instruerar personalen?
- Om det är aktuellt: Fråga om hur planerad avlivning (av flera djur) utförs och vem som ansvarar för den? (Se även FjäÖ 8)

Vägledning

Grundläggande är att det finns rutiner för hur avlivningen genomförs och att den som ska utföra avlivningen har relevant kunskap. Om avlivningen utförs av djurhållaren, bör man kontrollera hur avlivningen utförs. (Antingen genom att närvara om djur behöver avlivas akut vid besökstillfället, eller genom att ställa frågor.) I förekommande fall bör kontrollen även omfatta hur utrustning för avlivning förvaras, underhålls och hanteras. Det ska också finnas korrekta rutiner för hur avlivade djur omhändertas och, om det blir aktuellt, rutiner för uppföljning av misstänkt smitta. Rutinerna bör också omfatta beredskap då dödligheten överstiger det normala, t.ex. att omedelbart kontakta veterinär.

FjäÖ 8. (B) Sjuka eller skadade djur tas om hand i särskilt utrymme eller avlivas omedelbart

Kontrollen bör omfatta:

- Vilken bedömning görs av omhändertagande kontra avlivning? (Finns det ett adekvat utrymme för att ta hand om skadade djur, om det behövs? Hur är tillsynen av dessa djur ordnad?)

- Vilka rutiner som finns för avlivning av sjuka eller skadade djur. Hur hanteras akut ökad dödlighet? Finns larmlista med telefonnummer?
- Vilken veterinär brukar anlitas?
- Hur hanteras/förvaras döda/avlivade djur? Avskiljs de från övriga djur?

Vägledning

Avlivning är, när det gäller mindre fjäderfän i stora grupper, oftast det bästa alternativet för att skydda djur från onödigt lidande då de insjuknat eller skadats. Vid småskalig djurhållning kan dock oftast mer tid ägnas det sjuka djuret. Avlivning ska utföras då djuret har en allvarlig sjukdom eller skada, som inte kan behandlas utan att djuret utsätts för onödigt lidande. Man bör avliva djuret även i de fall då skadan eller sjukdomen är av lindrigare art, men då det bedöms att djuret inte kommer att tillfriskna och bli i ett gott skick. Om djuret sätts i en sjukbox, är det viktigt att det får god omvårdnad och att tillståndet följs noga. För att undvika att djur får vänta för länge på avlivning, ska personer som har ansvar för djuren ha kunskap om hur de ska bedöma vanligt förekommande tillstånd samt att de ska kontakta veterinär i tveksamma fall och i situationer då fler djur dör eller insjuknar inom kort tid.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Sjuka eller skadade djur som inte fått behandling är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 4)

FjäädÖ 9. (B) Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel och antalet dödsfall i besättningen

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns minst fem års sparad korrekt dokumentation över veterinärmedicinska behandlingar, läkemedelsanvändning och antal djur som hittats döda respektive avlivats i djurbesättningen.

Vägledning

Främsta syftena med kravet på läkemedelsjournal är livsmedelssäkerhet och djurskydd. Om det påvisas rests substanser av läkemedel i slaktkroppar ska man kunna gå tillbaka och via journalen kontrollera hur och vilket medel som har tillförts enskilda djur eller grupper av djur. Samma sak gäller om det finns misstanke om att djur har felbehandlats. För djur som dör i besättningen ska anledningen till dödsfallen anges.

Journalen ska i förekommande fall innehålla uppgifter om:

- Djurets eller djurgruppens identitet.
- Diagnos.
- Läkemedlets dosering.

- Behandlingstidens längd.
- Namnet på den förskrivande veterinären.
- Namnet på den som utfört behandlingen.
- Använda veterinärmedicinska preparat eller annan behandling.
- Behandlingsdatum.
- Karenstid eller klockslag för behandlingen om karenstiden är kortare än 24 timmar.

Särskilt bör kontrolleras att dokumentation finns från behandling med läkemedel som veterinär förskrivit via telefon, t.ex. avmaskningsmedel, antibiotika och liknande.

Det finns inget lagkrav på att djurhållaren ska använda en viss sorts blankett eller journal, men dokumentationen kan göras genom att veterinärens besöksjournal sparas, förutsatt att den innehåller de begärda uppgifterna. Jordbruksverket och Livsmedelsverket rekommenderar att, i kronologisk ordning, spara dessa journaler, som veterinären lämnar på gården i samband med behandling. Besöksjournalen kan antingen vara en för hand ifylld blankett eller en datorutskrift. Oavsett vilket, är det viktigt att uppgifterna i journalen är läsliga och att journalen sparas i minst fem år och kan visas upp vid en kontroll. Kompletterande journalföring måste dock ske av eventuell uppföljande behandling och behandlingar som inte veterinären är inblandad i, t.ex. avmaskningar.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Förvaring i minst 3 år är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkterna 5-6)

FjäädÖ 10. Föremål och ämnen som kan skada fjäderfäna förvaras oåtkomliga för djuren

Kontrollen bör omfatta:

- Att föremål som djuren kan skada sig på inte förvaras där djuren kan komma åt dem.
- Att foderförråd hålls stängda och att foder inte förvaras åtkomligt i djurutrymmen.
- Att skåp finns för förvaring av kemikalier, mediciner etc. och att dessa finns på ställen där djuren inte kommer åt dem.
- Att djuren inte kommer åt elinstallationer och fönster.
- Att armaturer inom räckhåll för djuren är försedda med skyddsglas eller skyddshölje av lämpligt material.

FjäädÖ 11. (B) Kraven på att inredningens utformning avseende skaderisker etc. är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

- Att inredningen håller för den belastning den utsätts för från djuren och stallmiljön. Exempelvis är hönsnät som används i våningsgolv t.ex. på gödselbingar oftast inte lika starkt och hållbart eller lätt att rengöra som fyrkantsnät.
- Att inredningen är hel och att det inte finns utstickande delar etc. som djuren kan skada sig på, t.ex. då de hastigt flyger uppåt. Att trasiga detaljer (t.ex. vid kedjeutfodring) bytts ut, så att djuren ej riskerar att fastna eller på annat sätt skada sig.
- Att inredningen är lämpligt utformad och monterad så att den inte hindrar djuren från att röra sig på ett naturligt sätt t.ex. när de ska äta, dricka, sitta på sittpinnar bada i ströet eller uppsöka reden.
- Att materialet i inredningen inte uppenbart innehåller giftiga ämnen (t.ex. vissa typer av impregnering) eller har en ytbeskaffenhet som kan vålla skador.

Vägledning

Hur är systemen för t.ex. hantering och transport av gödsel och foder i stallet utformade/anpassade? Notera särskilt risker för fasthakning/klämning vid foderkedjor/gödselband etc. (Unga djur är särskilt utsatta.) Observera att även i helt ny inredning kan skarvar och andra detaljer finnas som utgör skaderisker för djuren.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Inredningens utformning och skick avseende skaderisker är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkterna 8-9)

FjäädÖ 12. Golv och andra tillgängliga ytor har en jämn och halksäker yta

Kontrollen bör omfatta:

- Att golvytan i samtliga djurutrymmen har en lämplig friktion så att djuren inte halkar, utan kan gå tryggt och säkert på gångytor som inte täcks av strö.
- Att golven är jämna och att det inte finns springor och öppningar som utgör risker för djuren. Det får t.ex. inte finnas springor i golvet som djurens klor kan fastna i.

Vägledning

Hur sköts underhållet av golv och ströytor? Får golvet torka upp ordentligt vid rengöring mellan djuromgångar? Lagas skador och ojämnheter där djuren riskerar att skadas? Är ströet torrt och luckert eller fuktigt och kakigt? Hur ska eventuella problem åtgärdas? Hur rör djuren sig? Finns ytor som djuren halkar på?

FjäädÖ 18. (B) Kraven på reden är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att kraven på redenas mått, antal och utrymme per höna är uppfyllda.

Vägledning

Ta hänsyn till eventuella förprövningsdokument. Om oklart, mät redet med tumstock eller måttband, som går lätt att rengöra. Mät från en lodrät gavelsida och räkna bort äggbandet. Räcker redena till? Finns det djur som försöker komma in i ett rede, men inte hittar något ledigt? Finns det spår av kloackhackning, d.v.s. sår runt kloaken/på gumpen? När djuren köar, kan ibland hack riktas mot ryggen (vid gumpkörteln) på det framförvarande djuret och i värsta fall – om det utsatta djuret inte går undan - ge ganska omfattande sårskador. Finns det ägg värpta utanför redena? Felvärpta ägg kan tyda på att redena är för få eller är utformade så att djuren inte uppsöker dem.

FjäädÖ 19. (B) Belägningsgraden är i enlighet med föreskrifterna

Kontrollen bör omfatta:

- Att belägningsgraden är enligt föreskrifterna.
- Att mått vid foder- och vattenanordningar, på sittpinnar mm överensstämmer med föreskrifterna.
- Ser samtliga djur ut att få plats att ströbada och sitta på pinne ?
- Får de plats att äta samtidigt om de måltidsutfodras?
- Är det lugnt då djuren dricker, ströbadar/badar i vatten, eller verkar djuren konkurrera om utrymmet? Om djuren verkar konkurrera om utrymmet - många aggressiva beteenden som hack mot framkroppen, jakter och slagsmål - kontrolleras måtten gentemot förprövningsdokument och uppgifter om antal insatta djur etc.

Vägledning

Det är viktigt att de utrymmen som djuren har tillgång till ger dem möjlighet att röra sig och bete sig på ett naturligt sätt. De måttföreskrifter samt allmänna råd som rör utrymmet vid ätplatser, i redan m.m. har i huvudsak tagit fasta på djurens fysiologiska behov, d.v.s. att de får plats rent fysiskt och kan röra sig utan svårigheter.

En alltför liten ströbädd blir snabbt nedsmutsad och är svår att hålla torr och lucker. När det gäller djur som ankor och gäss, vilka behöver ha tillgång till dricksvatten nära fodret och dessutom bör ha tillgång till badvatten, måste utrymmet utformas så att ströbädden hålls tillfredsställande torr.

Vissa föreskrifter och allmänna råd har en koppling till djurens etologiska behov. Detta gäller t.ex. utrymmet vid foder- och vattentråg. Varje djur har behov av ett visst utrymme för

sitt välbefinnande. En viktig anledning till konflikt mellan djur är brist på tillgång/tillgänglighet till foder. I konkurrens om fodret får de ranglåga djuren äta i andra hand. När man bedömer miljön för djuren, bör man alltid tänka på detta, eftersom fjäderfän lever i en starkt social värld och påverkas av vad de andra individerna i flocken gör.

Det är också viktigt att komma ihåg att flesta mått är skrivna med tanke på stora besättningar med många djur. I en mer småskalig djurhållning, med få djur, behövs oftast mer plats per djur, så att inte den totala ytan som djuren vistas på blir för liten.

Om det finns en s.k.veranda och djuren har ständig tillgång till denna (dvs. även nattetid och året runt), får detta utrymme räknas in i den tillgängliga ytan. Verandan ska i så fall vara utformad så att den har ett klimat som är attraktivt för djuren under årets olika årstider och som inte påverkar stallets klimat negativt. Därför måste verandans klimat kunna regleras och värme vid behov tillföras. Vidare ska golvytan ska vara hårdgjord, t.ex. med betong, så att utrymmet kan rengöras och desinficeras (se Fjädo 30). Eventuella sittpinnar, reden, vatten och fodertråg etc. inne i stallet måste då givetvis uppfylla kraven för det aktuella djurantalet. Verandor som inte är ständigt tillgängliga för djuren, t.ex. då de har tillgång till dem endast dagtid, får inte räknas in i den tillgängliga ytan. I allmänhet behöver sådana utrymmen inte kunna temperaturregleras och behöver därför inte vara värmeisolerade. Däremot ska de kunna rengöras och desinficeras enligt ovan.

Avvikelse från måttföreskrifterna

De mått som anges i föreskrifterna är s.k. minimimått om inget annat anges. Avvikelser från gällande föreskrifter kan dock godtas i befintliga stallar under vissa specifika förutsättningar. Bedömningen ska ske i varje enskilt fall för det djur som berörs av avvikelsen och ska göras genom att fyra kriterier ska bedöms. Avvikelse kan bara godtas i det fall samtliga fyra kriterier är uppfyllda enligt följande:

1. djurmiljön i stallet som helhet är mycket god,
2. konsekvenserna av måttavvikelsen bedöms endast ha ringa påverkan på djuret avseende den funktion som måttföreskriften syftar till,
3. måttavvikelsen innebär inte någon ökad risk för skador, stress eller ohälsa hos djuren, samt
4. måttavvikelsen innebär inte att tillsynen och skötseln av djuren försvåras.

Observera att länsstyrelsen i samband med förprovning av ombyggnader också kan godkänna måttavvikelser om länsstyrelsen bedömer att kriterierna i punkterna 1 – 4 ovan uppfylls i stallet efter åtgärden och att planlösningen i stallet är god.

Kraven på djurmiljön i sin helhet betyder att förhållandena vad avser övriga funktioner och resurser i stallet är sådana att djuren i övrigt har en mycket god omgivningsmiljö, exempelvis bra luft, bra ljusförhållanden, hel / ”rätt” inredning, bra golvytor, ordning och reda.

För punkt 2 och 3 ska man kunna konstatera att avvikelserna endast har ringa påverkan på djuren och att den inte medför att djuren riskerar att skadas, stressas eller blir sjuka.

Slutligen måste man också kunna konstatera att tillsynen och skötsel av djuren inte försvåras p.g.a. måttavvikelsen. Detta bör särskilt beaktas i utrymmen med hög djurbeläggning.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Måttavvikelser kan i vissa fall vara tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 7)

FjäädÖ 20. Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda

Förutsättningar finns för att kunna rädda djuren vid brand och godtagbart brandskydd

Kontrollen bör omfatta de punkter nedan som är relevanta:

- Byggnadstekniska lösningar t.ex. brandsäkra väggar, placering av huskroppar, ventilationsanläggningens utformning (särskilt vad gäller hur tilluft tas in i djurutrymmet). Kontrollera mot förprövningshandlingarna.
- Om det finns evakueringsdörrar och att dessa är placerade i olika väderstreck och i olika delar av byggnaden. Det är en fördel om det finns information på dörrar om vem som ska kontaktas om brand eller annan fara upptäcks.
- Att utgångarna inte är blockerade och att de vintertid hålls fria från snö.
- Att elinstallationer och ledningar är i bra skick och att dessa och sensorer för larmanordningar hålls rena från damm och brandfarligt skräp.
- Om det finns brandvarningsanläggning/brandlarm, släckutrustning (brandslang/godkänd brandsläckare) ska dessa fungera. Filtret måste rengöras regelbundet.
-

Vägledning

När det gäller stora mängder av mindre fjäderfän, är det svårt att vid brand evakuera djuren på ett snabbt och djurskyddsmässigt bra sätt. På grund av detta är förebyggande brandskydd extra viktigt. Se även Lantbrukets Brandskyddskommittés (LBK) rekommendationer, vilka är allmänna råd i föreskrifterna. Se deras hemsida för uppdateringar.

Godtagbar plan finns för upprätthållande av djurskydd vid elavbrott

Kontrollen bör omfatta: (Se även FjäädÖ 5)

- Att djurhållaren har upprättat en plan för skötsel av djuren vid ett strömavbrott.

- Att planen kan fungera även under en längre tidsperiod. Att förutsättningar finns för att upprätthålla ett acceptabelt djurskydd avseende ventilation, vattenförsörjning (utfodring och frostskydd), utgödsling och belysning.
- Om eget reservkraftverk finns eller reservel finns lätt tillgängligt på annat sätt.
- Att det finns möjlighet att snabbt koppla in reservkraftverket på gårdens elnät.

Fjädd 21. (B) Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen

Kontrollen bör omfatta de punkter nedan som är relevanta:

- Att det finns tillräckligt med luftintag och frånluftsdon i form av fläktar, självdragstrummor, öppen nock etc.
- Att placering av luftintagen ger en godtagbar luftfördelning i stallutrymmet.
- Att luftintagens placering och utformning inte förorsakar drag på djuren.
- Att ventilationsutrustningen fungerar som den ska (hel, injusterad och ren - d.v.s. fri från damm och spindelväv).
- Att eventuella reglersystem för ventilationen fungerar på ett godtagbart sätt.
- Att det finns skydd mot att luft kan strömma in i stallavdelningen via utgödslingssystemet.
- Att det finns skydd mot att luft från annan stallavdelning kan strömma in i stallavdelningen.
- Att luftfuktighet, koldioxid- och dammhalt, ammoniak och svavelväte inte annat än tillfälligtvis överstiger gränserna i regelverket.
- Att tillskottsvärme vid behov finns i stallavdelningen eller i delar av denna.

Klimatiseringsanläggningen ska klara av att ge djuren termisk komfort, d v s det ska varken vara för varmt eller för kallt.

Vägledning

Dålig luftkvalitet indikerar bristande ventilation. Luftkvaliteten mäts vid behov t.ex. då ammoniaklukt påtagligt känns i stallluften. Lämplig kalibrerad mäturustning bör användas. Koldioxidhalten bör mätas generellt för stallet, men också där luftrörelserna är små/obefintliga. Temperatur och den relativa luftfuktigheten mäts både utomhus och inne i stallavdelningen, eftersom utomhusförhållandena påverkar även inomhusklimatet. Mätningarna inomhus görs på samma platser som ammoniakmätningarna. Undersök vid behov luftrörelserna i utgödslingssystemet med rök (t.ex. rökpatron) och observera om röken

stiger upp i stallavdelningen. Det är viktigt att mätutrustningen hanteras på rätt sätt, kalibreras med jämna mellanrum och hålls i skick (se instruktioner för instrument och förbrukningsvaror). Det är också viktigt att det dokumenteras exakt hur mätningarna sker och vilken utrustning som använts.

Om värmeunderskott uppstår i stallen under den kalla årstiden behövs tilläggsvärme för att kunna åstadkomma ett bra stallklimat med en bra luftkvalitet. Om minimiventilationsflödet minskar för mycket för att bibehålla en viss stalltemperatur blir resultatet ofta en för hög luftfuktighet med kondensproblematik, fuktiga ströbäddar/strömedel, förhöjda koldioxid- och ammoniakvärden i stalluften m.m. som följd. Tillskottsvärmen kan alltså ha en stor betydelse för djurens närmiljö och upptorkningstider efter rengöring.

Det är inte ovanligt att kallras eller annat drag gör att luften blir fuktig. Orsaken kan t.ex. vara att ett luftintag är felaktigt inställt eller att kallras uppstår p.g.a. kylande ytterväggsytor, otäta stalldörrar m.m. I dessa fall kan det vara bra att kontrollera luftförelserna i och kring dessa platser med t.ex. rök för att närmare identifiera orsaken.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Stalluftmiljöer som är skadliga för djuren är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 10)

Fjädd 22. (B) I mekaniskt ventilerade stallar finns nödventilation och vid mer än 2000 djur finns larm för övertemperatur, strömavbrott och fel på larm

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns nödventilation i mekaniskt ventilerade stallar.
- Att nödvändiga larm finns och fungerar.
- Att larmanordningen har batteri-backup.
- Fråga djurhållaren hur larmet kontrolleras. Det ska ske regelbundet och före varje insättning av en ny omgång djur.
- Hur larmet larmar? Vem/vilka larmas, d.v.s. nås av larmet?
- Hur ett ventilationsbortfall upptäcks av djurhållaren och hur kan detta åtgärdas skyndsamt och innan djuren utsätts för lidande. Finns det t.ex. öppningsbara fönster eller andra tilluftsöppningar som kan öppnas för att skapa tvärdrag?

Vägledning

För att hinna avhjälpa ett uppkommet fel innan det medför lidande för djuren är det viktigt att larmet uppmärksammas i god tid och på ett säkert sätt. Det grundläggande syftet med larm är att förebygga djurlidande. Djurhållaren ska upptäcka ett ev. problem och hinna åtgärda problemet innan djuren hinner utsättas för lidande. I stallar med stora grupper av fjäderfä som hålls helt inomhus, är den tid som djurhållaren har på sig, särskilt under den

varma årstiden, ofta mycket kort. Då kan t.ex. telelarm kopplat till en eller flera nyckelpersoner vara nödvändigt. På en anläggning där djuren inte påverkas av ett ventilationsbortfall lika akut kan en väl synlig varningslampa, siren eller dyl. vara tillräckligt för att djurhållaren ska bli uppmärksam i tid och hinna åtgärda problemet innan djuren utsätts för lidande. I stallar för färre än 2000 djur finns det inget krav på att installera dessa larmsystem.

I system försedda med automatisk omstart av fläktar efter ett strömbortfall uppnås en högre säkerhet för djuren, det finns dock inget krav på att installera dessa system.

På vilket sätt en larmanordning ska varna djurhållaren måste anpassas i varje enskilt fall och göras utifrån en riskbedömning. Några parametrar som bör ingå vid en sådan bedömning är t.ex. avståndet mellan stallet och bostaden/personalen, personalens tillsynsfrekvens, djurtäthet i stallet, stallets luftvolym och typ av nödventilation. Ju högre risken är att djuren utsätts för lidande vid ett ventilationsbortfall, desto högre säkerhet måste finnas inbyggd i larmanordningen.

Ventilationen i en avdelning med fläktar ska som utgångspunkt alltid betraktas som mekaniskt ventilerat och oftast är luftintagen anpassade för undertrycksventilation.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Nödventilation är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 13)

FjädÖ 23. (B) Belysning finns så att tillsyn av djuren alltid kan ske utan svårigheter

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns fast monterad belysning i stallavdelningen.
- Att belysningen är sådan att varje djur i respektive utrymme i stallavdelningen går att inspektera oavsett tidpunkt på dygnet
- Vilken typ av belysning används och hur är den placerad?

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Belysning för tillsyn är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 3)

FjädÖ 24. (B) Kravet på ljusinsläpp och belysning är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

- Att det finns fönster eller andra ljusinsläpp för dagsljus.
- Att djurens dygnsrytm och beteendebestov stöds av ljuset.
- Mörkerperioden bör vara sammanhängande och minst 8 timmar.

Vägledning

Synen är fåglarnas kanske viktigaste sinnesorgan och har via den ljuskänsliga tallkottkörteln (epifysen) en direkt koppling till hormonutsöndringen i kroppen, vilken styr bl.a. dagsrytmen. Såväl dagslängd som ljusnivå och ljusets sammansättning påverkar därför framför allt äggproduktion, men också hälsa och välfärd. Rätt hantering och styrning av ljuset i fjäderfästallar är alltså mycket viktigt för djurens välfärd och produktion. Med ljusets hjälp t.ex. genom mörkare områden för äggläggning, kan man också stödja djurens beteendebestov och dygnsrytm. Den belysningsstyrka man i praktiken brukar ha i fjäderfästallar vid olika tidpunkter varierar oftast mellan ca 5 – 75 lux, beroende på var i systemet den mäts: lägre i golvnivå och sedan högre längre upp i systemet. Det beror också på djurens känslighet och behov och på de ljusprogram som man normalt använder i uppfödningen, men också på att personalen ska kunna se ordentligt när de kontrollerar djuren eller utför andra aktiviteter i stallarna.

Kunskapen om hur olika typer av fjäderfän uppfattar och reagerar på olika typer av ljus, har ännu stora luckor. En viktig kunskap är dock att det dagsljus som kommer in i stallet ska vara jämnt spritt. Är det inte det, utan vissa delar av golvytan blir belysta av direkt soljus, finns en stor risk för att alltför många djur på en gång söker sig till dessa ställen, s. k. flockning. Detta kan vara ett problem i stora flockar framför allt med hönsfåglar som sandbadar, då det kan resultera i att de understa fåglarna kvävs. En jämn ljusspridning är alltså viktigt i stora grupper av djur, men inget krav i fjäderfägrupper på färre än 350 djur.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Naturligt ljus är inte tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 11)

FjäädÖ 25. Dagsljus eller dagsljusliknande artificiellt ljus finns

Kontrollen bör omfatta:

- Notera om det finns dagsljusinsläpp eller inte och, då dagsljus saknas:
 - Om stallet var i bruk före den 1 januari 1994 eller om dispens finns, alternativt
 - Om dagsljus saknas, be djurägaren beskriva hur kravet istället uppfylls.
- I de fall artificiellt ljus används bör kontroll ske av att kraven på denna ljusstyp uppfylls. D.v.s. ljuskällan ska kunna styras, ha en spektralbredd på minst 300 nm och innehålla ultraviolett ljus i UVA-området (Se de tekniska specifikationer som lämnats av tillverkaren av belysningen.)

Vägledning

När det gäller frågan om vem som kan avgöra när det från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt är motiverat att inte använda dagsljusinsläppen, är det i första hand djurägaren som måste bedöma behovet av att skydda djuren. I flertalet stallar som byggts fram till idag är dagsljusinsläppen dessvärre inte anpassade på ett för djuren optimalt sätt och erfarenheter visar också på att det kan leda till problem för djuren. Djurägaren har därför i vissa fall fått dispens från kravet på dagsljusinsläpp. I dessa fall finns det därför knappast något behov av krav på intyg eller liknande dokumentation i det fall djurägaren har egna erfarenheter av problem i sitt stall. Det artificiella ljus som i dessa fall får användas ska vara anpassat till djurens behov, kunna styras, ha en spektralbredd på minst 300 nm, samt innehålla UVA ljus. Dock finns i nuläget inget preciserat krav på hur mycket. UVA-ljuset (d.v.s. ljus i våglängdsintervallet 315-400 nm) underlättar djurens identifiering av varandra och studier på hönsfåglar har visat på mer stresshormoner hos djur i artificiellt ljus som saknar UVA-delen jämfört med i ljus som innehåller den.

Ta vid kontrollen reda på vad lamporna som används heter och vad djurägaren har för information om dem som visar att de är av dagsljusliknande typ. Om mer information behövs, stäm av med den som förprovat anläggningen om de uppgifter som söks redan finns framtagna i förprovningshandlingarna. Tillverkare av lampor ska ha en teknisk beskrivning av sin produkt, framförallt bör de kunna visa upp en tydlig graf över lampans spektralprofil, d.v.s. det våglängdsintervall som täcks och ljusmängder vid de olika våglängderna. De bör också kunna göra förtydliganden och svara på eventuella följdfrågor.

”Dagsljusliknande” ljus innehåller många våglängder, men ljusmängden kan variera, precis som det gör i naturen mellan ljust och mer skuggigt. Det man bör jämföra med är det ljus som kommer genom vanligt fönster där UVA tränger igenom, men inte övrigt UV-ljus. Kravet är att ljuset ska vara anpassat till djurens behov, vilka varierar med typ av fjäderfä (hönsfåglar, andfåglar etc.), aktivitet (t.ex. ströbad och födosök i ljus, vila och värpning i mer dämpade ljusmiljöer), men också med ålder, kön, hybrid mm. Detta gör att ”topparna” i spektrat kan ligga på olika ställen och vara olika höga, beroende på djurens känslighet för ljus i vissa våglängder. Det måste dock finnas någon del UVA-ljus och ett kontinuerligt spektrum, även om ljusmängden över hela spektrat alltså kan variera. Ett ljus med två toppar med 300 nm emellan och inget ljus alls däremellan kan inte räknas som dagsljusliknande. Med tanke på den utveckling som sker, både när det gäller grundforskning om djuren och praktisk lampforskning, bör bedömningarna i nuläget göras med flexibilitet och från fall till fall. Krav bör dock kunna ställas på tillverkarnas beskrivning av ljusets egenskaper, så att en så säker bedömning som möjligt kan göras.

När det gäller nya stallar som byggs efter det att kraven har börjat gälla, förutsätts att dessa stallar byggts på ett för djuren bra sätt. Det utesluter dock inte att det i enstaka fall kan finnas behov av att skydda djuren genom att inte använda dagsljusinsläppen även i dessa stallar. Bedömningen är dock att dessa fall bör vara betydligt färre jämfört med nuläget och att de bör kunna kontrolleras och följas upp med normala kontrollrutiner, innefattande dokumentation och utredning av tänkbara orsaker till problemen. Observera att man för att

skydda djuren från lidande får skärma av dagsljuset kortare perioder under en omgång, utan att dispens för detta behövs.

Observera att kravet på dagsljusinsläpp i stallar som var i bruk före den 1 januari 1994 och som då saknade dagsljusinsläpp, endast gäller vid *förprövningspliktig till – eller ombyggnad*, (alltså då ingrepp i själva huskroppen sker vid en ändrad planlösning i byggnaden). Kravet på dagsljusinsläpp gäller därför inte i dessa stallar om den förprövningspliktiga åtgärden avser andra åtgärder än till- eller ombyggnad. Exempel på en sådan åtgärd är byte av inredning från envånings- till flervåningssystem eftersom en sådan åtgärd bör anses vara av *”väsentlig betydelse från djurskydds- eller djurhälsosynpunkt”*. Ett annat exempel är om åtgärden avser byte från en typ av fjäderfä till en annan, exempelvis från slaktkyckling till kalkon eftersom åtgärden bör anses innebära att byggnaden *”tas i anspråk för annan användning”*. Det har alltså betydelse på vilken grund man bedömer att förprovning krävs i befintliga stallar, d.v.s. om det är fråga om en *till- eller ombyggnad* eller om förprovning krävs av andra skäl.

FjäddÖ 26. Buller i stallet har godtagbar nivå och frekvens

Kontrollen bör omfatta:

- Att mekaniskt buller från framför allt frånluftsfläktar inte annat än tillfälligtvis överstiger gränserna i föreskrifterna.

Vägledning

Buller kan vara stressande för djuren och kan hindra dem från att uppfatta läten som är signaler och viktiga för kommunikationen djuren emellan. Om stallet upplevs som bullrigt, görs mätning av buller med ljudnivåmätare. Kontrollera buller från fläktar genom att mäta vid maxventilation i djurutrymmena. Kontrollera också varvtalsreglerade fläktar genom att mäta vid olika varvtal. Kontrollera bullernivå i djurutrymmena på olika platser i djurhöjd när djuren befinner sig i stallet. Optimalt bör mätningar göras både med och utan djur (men med strö) i stallet, eftersom djuren själva ger upphov till ljud. Alternativt kan mätningarna göras då det är släckt i stallet.

Högt buller från en fläkt kan betyda att bullerdämpning behövs (t. ex. genom vibrationsisolering), eller indikera att den är felaktigt monterad, sliten och behöver renoveras eller bytas ut. Det kan också indikera att någon eller några fläktvingar är skadade eller saknas. Höga ljud från kedjor kan tyda på att funktioner behöver underhållas eller är skadade och behöver lagas. Ta en diskussion med djurhållaren om att kontrollera utrustningen.

FjäÖ 27. (B) Utfodrings- och vattensystem är utformade, dimensionerade och placerade så att de medger ett lugnt och naturligt intag av foder och vatten

Kontrollen bör omfatta:

- Att placeringen och dimensioneringen av utfodrings- och vattningsanordningar gör det möjligt för djuren att inta foder och vatten på ett lugnt och naturligt sätt.
- Att måttkraven på fodertråg, vattenkoppar/nipplar/tråg är uppfyllda. (Se även FjäÖ 19)

Vägledning

Vattenkoppar och fodertråg måste fungera för djurslaget i fråga. Exempelvis ska djuren kunna ha en naturlig kroppsställning då de äter och dricker och alla djur ska kunna äta samtidigt då de måltidsutfodras. Ankor och gäss måste ha nära mellan foder och vatten och ha tillräckligt stora vattentråg så att de kan doppa ner näbb/huvud i vattnet. Annars riskerar näsborrarna som sitter ovanpå näbben att täppas igen, särskilt om fodret är finfördelat och torrt.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Utformning, dimensionering och placering av automatiska system och anordningar kan i vissa fall vara tvärvillkor. (AD, bilaga, punkterna 14-15 och 17)

FjäÖ 28. (B) Djuren ges foder som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel

Kontrollen bör omfatta:

- Om djuren har ständig tillgång till foder eller måltidutfodras.
- Hur ofta fodret beräknas och justeras och hur ofta foderkedjan – i förekommande fall - körs.
- Resultat av eventuell foderanalys, har djurhållaren tagit hänsyn till resultaten?

Vägledning

Vissa företeelser kan vara svåra att kontrollera vid ett enstaka kontrolltillfälle på gården, t.ex. antalet utfodringsstillfällen per dag. Utgå då från vad som går att se vid kontrollen. Tyder allt på att djuren är i normalt hull och får vad de behöver i form av foder och vatten av god kvalitet samt att djuren är i god hälsa kan ”Ja” markeras i checklistan.

Observera att vissa djur i en stor flock kan vara undertryckta och då vara i sämre kondition, vilket kan tyda på alltför stor konkurrens om resurserna (ofta p.g.a. överbeläggning eller bristande funktion hos hela/delar av systemet). Avmagring, sjukdomar, dåligt allmäntillstånd och beteendestörningar såsom fjäderplockning kan bero på otillräckligt med foder, undermåligt foder eller näringsmässigt obalanserad foderstat. Grundorsakerna kan variera och vara mer eller mindre lätta att åtgärda. Till exempel kan vissa foderfraktioner med viktiga ämnen kan hamna i botten på fodertråget, varför det kan vara viktigt att djuren får äta rent tråget med jämna mellanrum. Det förekommer att foderföretagen har svårt att ta fram foder som är rätt anpassat för djurslaget. Foder som inte är anpassade kan ge problem med t.ex. fjäderplockning. Detta innebär att det kan vara svårt för den enskilde djurhållaren att i dessa fall påverka problemen. Det är dock alltid djurhållarens ansvar att försöka lösa problemen. Diskutera med djurhållaren om och hur eventuella kontakter med rådgivare/foderföretag tagits och vad de lett till.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Foder som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 14)

Fjädd 29. (B) Kraven på tillgång till vatten och på vattnets kvalitet är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att måttkraven på vattenkoppar/nipplar/tråg är uppfyllda.
- Att vattenanordningarna fungerar genom att testa ett urval av dem. De ska fungera, men inte läcka – d.v.s. rinna av sig själv.
- Att badvatten, om det finns, också håller en bra hygienisk kvalitet. Tänk på att djuren dricker även av detta vatten.

Vägledning

Vatten till djur ska vara av god kvalitet. (Se Jordbruksinformation 13, 1999: Vatten till husdjur, sid 24.) Ta reda på om kommunalt eller enskilt vatten används. (Observera att vid kommunalt vatten är vattenanalys inte ett krav.) I vilken omfattning utförs vattenanalys vid behov? Enligt kontrollprogram? Fråga efter ev analys svar. Det är viktigt att förvissa sig om var i stallet vattenprovet är taget. Vilken typ av vattentäkt används och hur är vattentäkten placerad i förhållande till djurstallet/djurstallarna? Detta har betydelse för att kunna bedöma risken för föroreningar. Gödsel ska inte förekomma i vare sig fodret eller vattnet.

I dammar kan blågrönalger avge gifter, särskilt om vattnet är stillastående och dammen inte rensas. Det kan i värsta fall resultera i botulism hos djuren, vilket ger förlamningar som leder till döden. Det är framförallt ankor som drabbas, eftersom de silar mycket vatten genom näbben.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Utformning, dimensionering och placering av automatiska system och anordningar kan i vissa fall vara tvärvillkor. (AD, bilaga, punkterna 14-15 och 17)

Fjädo 30. Stall eller stallavdelningar rengörs noggrant före varje insättning vid omgångsuppfödning. Systemet utgödsas dagligen alt. med annat intervall.Kontrollen bör omfatta:

- Arbetsrutiner för rengöring av stall/stallavdelningar för respektive djurkategori.
- Att stallet desinficeras innan en ny omgång – vid omgångsuppfödning - djur sätts in.
- Rengöring av vattensystem. Hur ofta spolas vattenledningar igenom? Detta är särskilt viktigt efter t.ex. vitamingiva i vattnet – för att inte få bakterietillväxt.
- Rengöring av belysningsarmaturer, fönster, stallredskap, ventilationsanläggning inkl. ljudabsorbenter, foderutrymmen, m.m.
- Att utgödsling utförs med korrekta tidsintervall. Dagligen om inte systemet för djurhållning är uppbyggt för andra rutiner som ger god hygien.
- Då omgångslagring förekommer – vilka åtgärder som vidtagits för att upprätthålla god hygien och luftkvalité i stallet (t.ex. torkning av gödseln). (Se även Fjädo 21)

Vägledning

Vid utgödsling med mekaniska skrapor skrapas ibland inte all gödsel ut, utan det blir kvar ett lager på golvet som skraporna täcker och/eller längst in i systemet. Ofta är halterna av ammoniakgas förhöjda på ställen där gödseln på detta sätt ligger kvar.

Om en gödselbinge utgör en stor del (ca två tredjedelar) av golvarean, hamnar det mesta av gödseln i gödselbingen och kan skrapas ut. Vid omgångslagring av gödseln i gödselkällare krävs andra lösningar för att klara luftkvalitetskraven vad gäller värme och ventilation för att få en bra luftmiljö. Givetvis är målet så låga ammoniakhalter som möjligt och det är rimligt med en fler kontroller av luftkvalitén i de besättningar som lagrar gödsel under längre tid.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Förhindra införande och spridning av smittsamma sjukdomar är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 4.)

FjädÖ 31. De ytor som djuren vistas på hålls rena och är torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat

Kontrollen bör omfatta:

- Att de ytor som djuren vistas på är rena och torra.
- Att ströbädden är torr och lucker.

FjädÖ 37. Kalkoner, ankor och gäss som föds upp inomhus hålls på ströbädd och är frigående

Kontrollen bör omfatta:

- Att djuren är frigående och hålls på ströbädd.
- Att ströbädden är torr och lucker och - i förekommande fall - tillräcklig för djuren att ströbada i?

FjädÖ 39. (B) Kraven för hållande av djur utomhus är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Att stängselnät är väl uppsatt och underhållet och att föremål som kan skada djuren inte finns i rastgården.
- Att markytor som är hårt belastade är hårdgjorda eller dränerade.
- Djurens allmäntillstånd, hull, fjäderdräkt, ålder etc. som påverkar deras köldtålighet och lämplighet för utevistelse under den kalla årstiden.

Vägledning

De yttre förhållandena är av stor betydelse. I kallt och torrt klimat är fjädrarnas isolerande förmåga god, vid regn och blåst kyls djuren lättare ner.

Det är viktigt att storleken på utomhusytorna anpassas till antalet djur, för att inte belasta dem för hårt. Ytorna närmast stallet, där djuren uppehåller sig mycket, bör vara väl-dränerade. Det är också viktigt att det finns tillräckligt många och tillräckligt stora öppningar i huset till utomhusytorna för att underlätta ut- och inpassage.

Ibland sätts tak över området närmast huset. Om området under taket även inhägnas för att kunna användas varaktigt, dvs. för flera djuromgångar, benämns det vanligen ”veranda” eller ”vinterträdgård”. Detta används i dagsläget mest för höns, men kan ju användas även för andra typer av fjäderfän, då det är ett sätt att hålla ytan torrare, samtidigt som verandan kan användas under de tider som djuren inte bör släppas ut i en större, icke täckt rastgård,

t.ex. vid risk för smitta. Verandan måste vara anpassad till antalet djur och, liksom stallet i övrigt, kunna rengöras och desinficeras före varje ny insättning av djur. Områden under tak som bara inhägnas tillfälligt för en djuromgång ska rengöras men måste inte desinficeras. (Se även Fjädo 30.)

När det gäller storleken på öppningar mellan hus och veranda, räcker det ofta med färre öppningar ut till en veranda där djuren är mer skyddade än på utomhusytor. Det grundläggande funktionskravet för öppningar både till verandor och vidare ut till utomhusytor är dock att djuren lätt ska kunna passera, så att det inte uppstår ”flaskhalsar”. Öppningarnas bredd måste givetvis även anpassas till stallets konstruktion.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Skydd mot hälsorisker är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 12)

Fjädo 40. (B) Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt

Kontrollen bör omfatta:

- Att ingrepp som får ske utan veterinär medverkan t.ex. vingmärkning, utförs av person med tillräckliga kunskaper och att övriga eventuella operativa ingrepp utförs av veterinär. Avstämning kan ske genom att ta del av journal.

Vägledning

Observera att flera av de ingrepp som, i de fall de görs på fjäderfä, utförs på kläckerierna.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Stympning av djur är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 19)

Fjädo 41. Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda

Kontrollen bör omfatta:

- Avstämning kan ske genom att ta del av journal.

Vägledning

Det är mycket ovanligt med injektioner i fjäderfåhållning. Mediciner ges oftast på annat sätt.

FjädÖ 42. (B) Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt

Kontrollen bör omfatta:

- Avstämning kan ske genom att ta del av journal.

Vägledning

Generellt görs inte hormonbehandling i fjäderfäbesättningar. Hormoner och vissa andra läkemedel får inte ges till djur. Det finns dock vissa undantag från förbudet.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Användning av vissa ämnen är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkt 18)

FjädÖ 43. (B) Kravet på att avel inte sker på ett sätt som orsakar lidande eller annan skada är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

- Att avel med sådan inriktning som kan medföra lidande för djuren inte sker.

Vägledning

Det är viktigt att komma ihåg att aveln ofta sker i företag på internationell nivå och den enskilde producenten har därför mycket begränsad möjlighet att påverka denna. Det är ändå viktigt att försöka bilda sig en uppfattning om eventuella problem som skulle kunna vara ärftlig betingade och kunna härledas till avel (t. ex. kroppsliga defekter och hög dödlighet i inavlade grupper), och vilka åtgärder som i så fall vidtagits. Frågor till djurägaren om han/eller hon uppmärksammat något kan vara till hjälp.

I kontrollpunkten ingår tvärvillkor.

- Avelsförfarande som kan orsaka lidande eller skada är tvärvillkor. (AD, bilaga, punkterna 20-21).

FjädÖ 44. Förbudet mot utrustning som ger djuren en elektrisk stöt är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

- Att utrustning som kan tillfoga elektrisk stöt inte finns uppmonterade i stallet eller i utrymmen där djuren hålls. Elektriska eltrådar för att förhindra golvvärpning etc. får inte användas och inte heller finnas uppsatta i djurutrymmen.

FjäädÖ 46. Kravet på extra tillsyn är uppfyllt

Kontrollen bör omfatta:

Följande iakttagelser och dialog med djurhållaren kan klargöra om behovet av extra tillsyn uppfylls då den behövs:

- Vilka arbetsrutiner finns för särskild tillsyn? Diskutera med djurhållaren hur detta ordnas, särskilt vid tidpunkt på dygnet då personalstyrkan normalt är reducerad.
- Vilka åtgärder vidtas vid behov?

Vägledning

Extra tillsyn är behovsstyrd, till skillnad mot kontinuerlig tillsyn som oftast sker enligt schemalagda rutiner. Behov av extra tillsyn kan uppstå när som helst på dygnet, såväl dagkvälls- nattetid eller helger. Låt djurhållaren berätta hur extra tillsyn är ordnad.

En risksituation som kräver extra tillsyn är till exempel om flera djur dött i besättningen och det är oklart varför. En annan risksituation är om det indikerats/åtgärdats fel på någon automatisk anordning. Då bör extra tillsyn ske tills automatiken återigen säkert fungerar som den ska.

FjäädÖ 47. Djuren hålls tillfredsställande rena

Kontrollen bör omfatta:

- Samtliga djurkategoriers renhet. Är fjäderdräkten ren?
- Hur är förutsättningarna för att djuren ständigt ska kunna hålla sig tillfredsställande rena?

Vägledning

Förutsättningarna för att djuren ska hålla sig rena beror på bl.a. strömedelsanvändning och ströbäddens skick. (Se även FjäädÖ 31 och 37.)

FjäädÖ 49. Stämmer det att inga övriga brister upptäcktes vid kontrollen?

Här kan du ta upp sådana brister du har noterat, men inte kunnat hitta någon lämplig punkt i checklistan att fylla i bristen på.

Exempel:

- Om det i besättningen syns tecken på fjäderplockning, kannibalism eller kvalster.

FjäädÖ 50. Belysningen är flimmerfri eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz

Kontrollen bör omfatta:

- Att belysningen inte orsakar djuren obehag och är flimmerfritt **eller** har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz. (Se de tekniska specifikationer som lämnats av tillverkaren.)

Vägledning

Fåglar är mycket ljuskänsligare än människor och forskning visar på att fjäderfån kan uppfatta ljusflimmer upp till 120 Hz. Flimrande ljus är troligen en av orsakerna till stress hos fjäderfån. Vanliga glödlampor ger inget flimmer, men vissa lysrör kan göra det.

FjäädÖ 51. Djuren hålls på ett sådant sätt att tillsynen över dem kan ske utan svårigheter

Kontrollen bör omfatta:

- Att tillsynen kan ske av samtliga djur utan svårigheter.

Vägledning

Djuren ska hållas på ett sådant sätt att de kan iakttagas utan svårigheter. Detta innebär t ex att i system uppbyggda i olika våningsplan, ska djurhållaren kunna ta sig i höjdnivå med djuren för att fullgöra tillsynen.

Alfabetiskt register över kontrollpunkter

Obs! En kontrollpunkt kan återfinnas på fler ställen i dokumentet. Sidhänvisning i registret hänvisar endast till den sida som innehåller vägledande text.

Belysning finns så att tillsyn av djuren alltid kan ske utan svårigheter.....	17
Belysningen är flimmerfri eller har en flimmerfrekvens på minst 120 Hz.....	28
Beläggningsgraden är i enlighet med föreskrifterna.....	12
Besättningen är ansluten till av Jordbruksverket godkänt kontrollprogram som påverkar beläggningsgraden.....	4
Besättningen är ansluten till annat djuromsorgsprogram.....	5

Buller i stallet har godtagbar nivå och frekvens.....	19
Daglig tillsyn sker av automatiska system och anordningar.....	7
Daglig tillsyn sker normalt av alla djur.....	6
Dagsljus eller dagsljusliknande artificioellt ljus finns.....	18
De ytor som djuren vistas på hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.....	24
Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlats med karensbelagda läkemedel och antalet dödsfall i besättningen.....	9
Djuren ges foder av god kvalitet som garanterar en tillräcklig, allsidig och välbalanserad näringstillförsel.....	21
Djurens hull är godtagbart.....	7
Djuren hålls tillfredställande rena.....	27
Förbudet mot utrustning som ger djuren en elektrisk stöt är uppfyllt.....	26
Föremål och ämnen som kan skada fjäderfäna förvaras oåtkomliga för djuren.....	10
Golv och andra tillgängliga ytor har en jämn och halksäker yta.....	11
Hormoner och andra ämnen används endast på tillåtet sätt.....	26
I mekaniskt ventilerade stallar finns nödventilation och vid mer än 2000 djur finns larm för övertemperatur, strömavbrott och fel på larm.....	15
Kalkoner, ankor och gäss som föds upp inomhus hålls på ströbädd och frigående.....	24
Krav kring brandskydd och beredskap vid elavbrott är uppfyllda.....	13
Kraven för hållande av djur utomhus är uppfyllda.....	24
Kraven på att inredningens utformning med avseende på skaderisker etc. är uppfyllt.....	10
Kraven på redan är uppfyllda.....	11
Kraven på tillgång till vatten och på vattnets kvalitet är uppfyllda.....	22
Kraven som gäller för injektioner är uppfyllda.....	25
Kravet på att avel inte sker på ett sätt som orsakar lidande eller annan skada är uppfyllt.....	26
Kravet på extra tillsyn är uppfyllt.....	27
Kravet på ljusinsläpp och belysning är uppfyllt.....	17
Operativa ingrepp utförs på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt.....	25
Personalstyrkan är tillräcklig och har tillräckligafärdigheter och kunskaper.....	5
Sjuka eller skadade djur tas omhand i särskilt utrymme eller avlivas omedelbart.....	8
Stall eller stallavdelning rengörs noggrant före varje insättning vid omgångsuppfödning. Systemet utgödsas med godtagbart intervall.....	23
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen...	15
Stämmer det att inga övriga brister upptäcktes vid kontrollen?.....	27
Utfodrings- och vattensystem är utformade, dimensionerade och placerade så att de medger ett lugnt och naturligt intag av foder och vatten.....	21
Vid avlivning av djur i besättningen görs detta av en person med tillräckliga kunskaper och på ett sätt som är i enlighet med regelverket.....	8